

Engeland en andere verhalen

Graham Swift

*Engeland en
andere verhalen*

VERTAALD DOOR PAUL VAN DER LECQ

HOLLANDS DIEP

De vertaler ontving voor het vertalen van dit boek een werkbeurs van het Nederlands Letterenfonds

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

Oorspronkelijke titel: *England and Other Stories*

Oorspronkelijk uitgegeven door: Simon & Schuster UK Ltd, 2014

© Graham Swift, 2014

© Vertaling uit het Engels: Paul van der Lecq, 2015

© Nederlandse uitgave: Hollands Diep, Amsterdam 2015

© Omslagfoto: Nikki Smith, Arcangel Images

Omslagontwerp: Brigitte Slangen, Nijmegen

Typografie: Perfect Service, Schoonhoven

Foto auteur: © Janus van den Eijnden

ISBN 978 90 488 2433 5

ISBN 978 90 488 2434 2 (e-book)

NUR 304

www.hollandsdiep.nl

www.overamstel.com

O V E R A M S T E L

uitgevers

Alle rechten voorbehouden.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Hollands Diep is een imprint van Overamstel uitgevers bv

Voor Candice

Gut! zei mijn moeder, wat is dat nu voor een verhaal?

Laurence Sterne, *Tristram Shandy*
(vertaald door Jan & Gertrude Starink)

Inhoud

Hogerop komen	11
De wonderen zijn de wereld nog niet uit	24
Mensen zijn het leven	34
Hematologie	42
Goed onthouden	56
De mooiste tijd	74
Een half ei	91
Geluk bij een ongeluk	102
De ene tragedie na de andere	112
Nooit een teveel aan liefde op de wereld	121
Yorkshire	132
Holly en Polly	145
Sleutels	154
Lawrence of Arabia	165
Ajax	170
Was ze de enige?	188
Mes	201
Mevrouw Kaminski	209
Hond	214
Fusilli	228
Ik ben alleen	236
Krijgsartikelen	253
Petrus	263
Het eerst ter plaatse	273
Engeland	283

Hogerop komen

Charlie Yates is een gedrongen man die de indruk wekt, zoals voor dat type wel vaker geldt, dat hij zich binnen zijn bescheiden postuur op zijn gemak voelt. Waar hij meer moeite mee had, vroeger, was zijn naam. Charles Yates, zoals hij in werkelijkheid heette, de naam die hij op formulieren moest invullen, was een rijkeluisnaam, het was een lachertje. Wat had zijn ouders bezielde? Maar Charlie klonk al net zo belachelijk, alsof hij een clown was. Malle Charlie. Nou goed, daar kon hij zich nu eenmaal niet onderuit wurmen. Charlie Yates. Niemand anders leek er moeite mee te hebben.

Hij is nu zevenenvijftig. Hij zou niet kunnen zeggen hoe dat zo gekomen is. Hij is in 1951 in Wapping geboren. Het Wapping dat hij zich van toen herinnert was nog grotendeels het Wapping dat door Hitler was platgegooid. Maar moet je nu eens kijken.

Hij kan er nu naar kijken omdat hij en Brenda ruim twintig jaar geleden naar Blackheath zijn verhuisd. Hemelsbreed niet heel ver, maar in veel opzichten een andere wereld. Ze waren verhuisd omdat het kon. Ze waren hogerop gekomen. En Don Abbot en Marion hadden rond die tijd dezelfde stap gezet. Don en Charlie waren oude vrienden en zakenpartners. Ook Bren en Marion konden goed met elkaar opschieten.

Nu hij zevenenvijftig is, houdt Charlie graag zijn conditie

op peil. Hij gaat op een vroege, frisse, heldere zondagochtend graag hardlopen. En bepaald geen klein stukje ook: de groene vlakke over en dan Greenwich Park in, tussen de bomen door naar de top van de heuvel, met uitzicht. Daarna mag hij graag een poosje op een van de bankjes zitten om het allemaal in zich op te nemen. Mijn stad, mijn Londen. Dat is waar hij nu zit.

Hardlopen, dat is niet waar zijn vriend Don graag zijn vroege of minder vroege zondagochtend mee doorbrengt, zelfs niet op een schitterende, heldere ochtend als deze, dus Charlie heeft nog nooit samen met Don hardgelopen. Hij loopt alleen. Maar Don en Charlie spreken wel om de twee weken af om samen te gaan golfen, ook al heeft Charlie dan al hardgelopen. Op Shooters Hill of Eltham, en als ze gevraagd worden zelfs weleens op Blackheath zelf, 'Royal Blackheath'. Misschien dat hij zich daar zou moeten voorstellen als Charles.

In Wapping had je vroeger nooit veel golfbanen.

Bij het hardlopen draagt Charlie een lichtgrijs trainingspak met een blauw streepje en nette gymshoes, niks goedkoops of slonzigs. Het simpele gouden kettinkje dat hij al zijn hele leven lijkt te dragen wipt op en neer in zijn hals. Hij heeft keurig kortgeknipt haar dat tegenwoordig eerder wit dan grijs is, maar het is zacht en fijn en zijn vrouw wil er nog steeds weleens met haar hand overheen strijken alsof ze een hond over de kop aait.

Hij blijft een tijdje zitten, maar is niet echt buiten adem. Toen Charlies vader Frank Yates zevenenvijftig was, had hij zijn beste tijd wel gehad. Maar hij was dan ook dokwerker – of tenminste, geweest – net als de vader van Don. Moest je de havens nu eens zien.

Francis Yates. Dat leek ook al een rijkeluisnaam.

Op een mooie ochtend in Wapping, meer dan vijftig jaar geleden, hadden Charlie Yates en Don Abbot elkaar voor het eerst ontmoet, op de speelplaats van de kleuterschool aan Lea Road, en vreemd genoeg hadden ze geweten – een groot robuust joch en een klein ventje – dat het voor de rest van hun leven was. De kleuterschool aan Lea Road was nu ook platgegooid, zij het niet met bommen.

Charlie heeft behoorlijk brede schouders voor zijn omvang. Als hij de mouwen van zijn trainingspak (of van zijn rode kasjmier golfsweater) opstroopt, zie je dat zijn onderarmen getatoeëerd zijn en dat hij forse polsen en handen heeft voor zijn omvang. Voor de omvang van zijn hoofd heeft hij ook best een grote, opvallende, maar goedgevormde neus. In combinatie met zijn diepe oogkassen geeft hem dat nogal een wolfachtig aanzien, vooral als hij grijnst, iets wat hem vroeger weleens van pas kwam bij een zeker type meisjes.

Maar Charlie zegt altijd – en zijn manier van hardlopen, die soms meer iets heeft van een zachtjes zweven, bevestigt dat – dat je voeten het belangrijkste zijn. Je balans en je voeten.

Charlie heeft ooit drie of vier jaar gebokst. Grote handen, maar het zat hem eigenlijk in de voeten. Bantamgewicht. Hij won een paar wedstrijden en is er nog altijd trots op dat hij zijn fraaie neus nooit uit het lood heeft laten slaan. Hij werkte ooit op een booreiland, de tijd waarin hij zijn tatoeages had laten zetten, idioot die hij was. Maar tatoeages zijn tegenwoordig weer helemaal in, zodat hij nu niet meer uit de toon valt. Hij was ooit dakwerker. Dat was zijn stiel. Dakwerker zou hij nooit worden, voor geen geld. Maar goed ook.

Dakwerker. Hij kon klimmen als een aap. Hij had er het

postuur voor. Maar het leek of de daken almaar hoger werden en hij werd meer dan een dakwerker, zonder dat hij daar echt op aanstuurde en zonder te weten of er grenzen waren aan hoe hoog hij zou komen.

Hij kwam hogerop. Hij ontdekte dat hij geen last had van hoogtevrees.

Als hij in een vroegere periode was geboren, had Charlie torenwerker kunnen worden, maar dat was een beroep, en zelfs een woord – net als dokwerker – dat in onbruik raakte. Waar waren de torens? Waar stonden de hoge schoorstenen? Maar plotseling schoten de wolkenkrabbers op alsof het een wedstrijd was en Charlie was in staat daar bovenop te werken, op de kale balken, zonder een moment van duizeligheid of angst. De mensen denken dat het een kwestie is van je hoofd erbij houden, maar volgens Charlie zit het hem in je voeten. Waar je staat, daar sta je.

Hij verdiende goed geld en er was werk in overvloed. Sommigen noemden het gevarengeld. Charlie sprak liever niet van gevarengeld, want daarmee erkende je dat het gevaarlijk was, maar het principe, daarmee ging hij akkoord: wie niet waagt, die niet wint. Doe je iets bijzonders, zoals boksen, dan verdien je beter en kun je wat opzijleggen, in plaats van het telkens tot de volgende vrijdag te moeten uitzingen. Word nooit dokwerker.

Sommige mensen, waaronder aardig wat mensen die Charlie gekend heeft, houden van gokken, zetten geld in op honden en paarden. Charlie heeft nooit gegokt. Hij werd luchtacrobaat, hielp wolkenkrabbers bouwen.

En daar staan ze nu te glinsteren in het zonnetje van begin september: de wolkenkrabbers die Charlie Yates heeft helpen bouwen. Daar, achter de onzichtbaar slingerende rivier,

ligt Wapping. Daar heb je Stepney en daar Limehouse. Daar ligt Docklands.

Op een avond, toen hij en Brenda nog maar kort bij elkaar waren en het nog alle kanten op kon, had Brenda gezegd: 'Charlie, je hebt mooie voeten.' Dat had voor hem de doorslag gegeven. Dat had nog nooit iemand tegen hem gezegd. Het trof hem recht in zijn hart, niet in zijn voeten, niet alleen omdat hij het voor het eerst hoorde, maar ook omdat het waar was. Hij zei: 'Brenda, aan jou is alles even mooi.' En daarmee was het bezegeld.

Tegenwoordig gaan Brenda en Marion samen naar de stad en dan shoppen ze zich suf. Tegenwoordig gaan ze twee keer per jaar met z'n vieren op vakantie naar een ver land. Afgelopen maart gingen ze naar de Malediven. Charlie zou niet kunnen zeggen waar de Malediven precies liggen, maar hij is er geweest. Je stapt er uit het vliegtuig. De anderen wilden de komende winter dolgraag terug, maar Charlie had zijn twijfels. Hij had van iemand gehoord dat de Malediven misschien wel een van de eerste plekken op aarde waren die vanwege de stijgende zeespiegel onder water kwamen te staan. Dat gebeurde vast niet op het moment dat zij daar waren. Maar toch.

Het was raar, de gevoelens die een mens kon hebben. Hij had geen hoogtevrees, maar de zee was nooit iets voor hem geweest. Dat had hij gemerkt toen hij op dat booreiland werkte. Eén keer was genoeg. Misschien gold dat ook voor de Malediven, al was dat anders. En eerlijk gezegd slaat Charlie net zo lief samen met Don een balletje op de plaatselijke golfbaan als dat hij op de Malediven zit. Of waar dan ook. Hij is net zo lief hier. Het is overal hetzelfde, je bent in je eigen lichaam.

Tegen Brenda had hij gezegd: ‘Om mij hoeft jij je geen zorgen te maken, Bren, met deze voeten.’ Alsof zijn voeten vleugeltjes hadden. Maar toch, elke avond kroop hij weer veilig en wel tegen haar aan. In dat opzicht, als in heel veel andere opzichten, was een torenflat van dertig verdiepingen hoog op het Isle of Dogs iets anders dan gevangenzitten op de Noordzee.

Hij vroeg: ‘Ben je niet blij, Bren?’

‘Blij om wat?’

‘Blij dat ik niet op een booreiland zit.’

Maar het was niet fair tegenover haar, wist hij, het vooruitzicht dat hij elke dag maar weer van huis zou gaan om zijn luchtwandelingen te maken. Als hij genoeg opzij had gezet, had hij gezegd, dan zocht hij wel wat anders. Hij had geen idee wat. Dan kwam hij wel weer met beide benen op de grond.

Op zeker moment kreeg hij in de gaten dat niet alleen de bouw van die wolkenkrabbers riskant was, maar dat ze ook bedoeld waren voor riskant werk. Je liep binnen én buiten risico's. Ze waren gebouwd – of tenminste, de meeste – voor mensen die stuk voor stuk in hun eigen mysterieuze gevaarngeld handelden. Nou, dat waren hun zaken. Hij nam zijn geld en nam daarbij het risico dat hij op een dag in het luchtledige zou stappen, al was dat nooit gebeurd.

Maar op een dag nam hij een ander soort van risico. Hij gaf gehoor aan een andere ingeving die zijn leven zou veranderen.

Als je het eenmaal zag lag het ook zeer voor de hand, zoals misschien met alles wat belangrijk is. Het lag zozeer voor de hand dat hij meteen daarna dacht: als het zozeer voor de hand ligt, hoeveel anderen zijn me dan al voorgegaan? Maar

hij was er vroeg bij. Steeds meer wolkenkrabbers. En waar waren die wolkenkrabbers van gemaakt, of waar leken ze van gemaakt? Wat was het materiaal dat je soms niet eens zag, zelfs als je er met je neus bovenop stond?

Hij stapte naar Don, die indertijd... Tja, wat deed Don Abbot in die tijd? Hij ritselde van alles, hij deed een beetje van dit en een beetje van dat. Je kon denken dat hij het nog ver zou schoppen, je kon denken dat hij een praatjesmaker was. Ze dronken samen iets in de Queen Victoria. Don luisterde. Hij nam zijn kleine vriend van top tot teen op. Daarna sprak hij alsof hij niet goed had geluisterd, maar dat was typisch Don.

‘Dus wat is nou eigenlijk je voorstel, Charlie? Dat jij en ik glazenwassers worden?’

‘Nee, Don. Even serieus.’

Daarna hadden ze erop doorgepraat.

Maar dat werd wel het geijkte verhaal, de geijkte babbel. In de bars van golfclubs. In de bars van hotels, bij het zwembad, overal ter wereld.

‘Ik ben Don en dit is Charlie. We zijn glazenwassers.’

Hij kijkt naar de wolkenkrabbers. Hij heeft ze helpen bouwen. En daarna hebben hij en Don een jaar of twintig geholpen om ze te laten fonkelen.

Don had gezegd: ‘Je moet één ding begrijpen, Charlie. Ik stap van mijn levensdagen niet in zo’n... ding. Ik ga daar niet eens naar bóven. Ik ben niet zo’n chef die iedereen wil laten zien dat hij het werk zelf ook kan.’

‘Nou, laat dat dan maar aan mij over. Dan ben ik degene die niet hoeft te bluffen. Maar begrijp me goed, Don. Ik wil dezelfde deal voor mij als voor jou. En ik heb het Brenda beloofd.’

Abbot en Yates. Alfabetische volgorde, dat was geen punt van discussie. We lappen ramen, maar niet zomaar ramen. Het duurde even voordat het van de grond kwam, bij wijze van spreken, maar toen... Al dat fonkelende glas.

Nu wonen ze tussen de rijkelui van Blackheath. En het draait niet meer alleen om hem en Bren, Don en Marion, maar ook om hun kinderen, elk een jongen en een meisje. Die zelfs geen kinderen meer zijn. Ze groeiden op in Blackheath, gingen daar naar school en vertrokken daarna allemaal naar de universiteit, op eentje na. De universiteit! Ze hadden er goed aan gedaan de rivier over te steken.

Die ene uitzondering was Don en Marions Sebastian. Sebastian! Hoe waren Don en Marion op die naam gekomen? Goddank noemden ze hem Seb. Seb was het ene moment nog een jongen van zestien geweest en het volgende moment, zo leek het, werkte hij in een van die wolkenkrabbers. Voor een bank uit New York. Op zijn drieëntwintigste verdiende Seb al veel, idioot veel, kun je misschien zeggen; vergeleken daarmee waren Don en hij maar een stel sloebers. Hoge cijfers halen en studeren, ook dat leek meer iets voor sloebers. Of zoals Don het zei, en Charlie wist nooit goed hoe hij dat bedoelde: Seb was een gewiekste jongen, nietwaar? Iemand die zich naar binnen en omhoog had gewerkt. Hij was vooruitgekomen en hogerop.

Charlie kijkt naar de wolkenkrabbers. Zijn zoon Ian studeert in Southampton en wil mariene bioloog worden, iets waar Charlie het gevoel bij heeft – een beetje anders dan hoe Don dat bij Seb ervaart – dat hij de grond onder zijn voeten verliest. Ha, dat leek wel een grap. En toen Charlie voor het eerst aan Don had verteld wat Ian met zijn leven wilde, had

Don gezegd: 'In de oorlog zat mijn oom Eddy bij de marine. Nooit geweten dat ze daar hun eigen biologen hebben.'

Charlie en Don konden zeggen: 'Mijn ouweheer was dokwerker.' Wat konden ze anders zeggen? Wat zouden hun kinderen zeggen? 'Mijn ouweheer was glazenwasser'? Ze zouden niet eens 'ouweheer' zeggen. Behalve Seb misschien. Seb kon zoiets zeggen en er dan om lachen.

Ian in Southampton kon niet denken: dit is mijn stad, mijn Londen. Hij kon niet wijzen en zeggen: 'Kijk, daar heb je het.' Als Charlie en Brenda op bezoek gaan in Southampton stelt Charlie zich bescheiden op en luistert naar wat zijn zoon te vertellen heeft. Dat verhaal over de Malediven kwam misschien wel van Ian. Ja, zeker weten. Maar het valt hem niet zwaar om zich bescheiden op te stellen. Of misschien is het helemaal geen bescheidenheid. Als Ian aan het woord is gaat er soms een huivering door Charlie heen. Het doet denken aan de huivering die hij voelt als hij op een zondagochtend met Don op de golfbaan staat en een echte goede drive slaat. 'Schiet lekker op zo, Charlie.' Het is als de huivering die hij jaren geleden voelde als de scheids na een wedstrijd zijn arm pakte en omhoogstak.

Mijn zoon Ian. Mariene bioloog.

Hij zit in zijn trainingspak op het bankje, voelt het bloed door zijn aderen stromen, zit als altijd goed in zijn vel. Charlie is zakenman (een woord waar hij soms moeite mee heeft) en een geslaagd zakenman zelfs, maar toch blijft hij erbij dat niets zo belangrijk is als je lichaam. Dat is wat je hebt, waar je het mee moet doen, en om daar tevreden mee te zijn en op te vertrouwen, dat is gewoon het mooiste wat het leven te bieden heeft.

Daarom was het vreemd dat de meeste mensen niets liever wilden – het leek wel een wetmatigheid – dan in hun hoofd te leven, zo hoog mogelijk, in hun hoofd te wonen en daarvan te leven, terwijl de meesten van hen (hij was de uitzondering die de regel bevestigde) last hadden van hoogtevrees.

Hij kijkt naar de wolkenkrabbers, houdt een hand boven zijn ogen tegen de verblindende fonkeling en glimlacht. Of tenminste, het lijkt een glimlach. Alleen Brenda zou beseffen dat het geen glimlach is. Alleen Brenda zou de twee extra plooitjes bij zijn mondhoeken zien en die tegenspraak kunnen duiden. Fronsens staat niet op zijn repertoire. Als Charlie zich zorgen maakt of zich iets afvraagt, glimlacht hij, maar dan anders.

Hij maakt zich zorgen, al een tijdje, over zijn vriend Don, die almaar zwaarder wordt. Don was altijd al fors geweest, maar dat was zijn bouw; pafferig, log of traag kon je hem nooit noemen. De laatste tijd dijt hij uit, hij zwelt op. Er worden grapjes over gemaakt, dat de kilootjes beginnen te tellen, zelfs Don doet daar gekscherend aan mee, maar het is eigenlijk helemaal niet leuk, en als Charlie tegenwoordig golf speelt met Don, beseft hij dat het niet alleen voor de ontspanning is, maar ook een manier om Don in beweging te houden. Ze zouden elke zondag moeten spelen. Ze zouden achttien holes moeten doen en niet al na negen holes in de bar moeten gaan zitten.

Hij weet dat het zinloos is, altijd al zinloos was, Don te vragen met hem mee te gaan hardlopen. En trouwens, hoe zou dat dan moeten, hoe zou dat eruitzien: Don die naast hem loopt te zwoegen en te zweten, terwijl hij, Charlie, met zijn tenen nauwelijks de grond raakt? Charlie voelt zich zelfs

wel wat schuldig dat hij in zijn eentje gaat hardlopen, terwijl Don met zijn overgewicht kampt, wat je reinste onzin is, hij lijkt wel bijgelovig. Het is zoiets als denken dat je beter niet naar de Malediven kunt omdat de Malediven op een dag misschien wel zullen verdwijnen.

Maar Charlie maakt zich zorgen om Don. Het lijkt of al dat geld uiteindelijk in vet wordt omgezet. Ruim vijftig jaar geleden dacht Charlie nog dat hijzelf maar een opdondertje van niks was en dat die grotere knul hem misschien onder zijn hoede kon nemen. Wat ook gebeurd was. Hoewel je tegenwoordig wel kunt stellen dat Don evengoed eeuwig dank verschuldigd zou moeten zijn aan Charlie. Maar Charlie voelde nu op zijn beurt de vreemde, zorgelijke aanvechting om zijn almaar zwaardere vriend onder zijn hoede te nemen, als een schuld die hij had in te lossen. Maar hoe?

En nu is er nog een zorg bij gekomen, een die zijn andere zorg dreigt te overschaduwen. Daar wil hij Don straks over aanspreken. Als ze over een paar uur hun rondje spelen, zal Don hem vertellen wat hij verder nog te weten is gekomen. Het lijkt erop dat er weinig aandacht zal zijn voor Dons gewichtsprobleem of zelfs voor het golfen. Hoe fris en helder deze ochtend ook is.

Charlie is een zakenman, dat klopt, dat kan met recht zo gesteld worden, maar hoewel hij graag naar die wolkenkrabbers zit te kijken, legt hij zijn oor niet te luisteren om te horen wat erin omgaat. Dat zijn hún zaken, hij lapt alleen de ramen, om het zo maar eens te zeggen. Maar Don legt zijn oor wel te luisteren, een binnenoor zelfs, via Seb. Charlie ziet weleens een vreemd visioen voor zich van Don die zelf het glas bewast, op de vijftiengste verdieping bijvoorbeeld

(iets wat Don nooit zou kunnen, maar Charlie wel, makkelijk zat), om dan naar binnen te kijken en naar zijn zoon te zwaaien.

Don had gebeld en zei: 'Seb zit in de penarie. Diep in de penarie.'

Problemen? Maar Seb verdiende toch goudgeld? Vergeleken met Seb waren zij toch allemaal sloebers?

Don zei: 'Ze zagen de poten onder zijn stoel weg. Bij hem en alle anderen. Er staat iets te gebeuren, Charlie, grote narigheid. Als je het mij vraagt, afgaande op wat Seb ervan gehoord heeft... is het niet alleen Seb die in de penarie zit. De hele wereld gaat naar de klote.'

Klonk er drank door in Dons stem? Nee. Charlie hield zijn mond tegen Brenda, zei alleen dat het Don was die gebeld had, over morgen, hoewel Brenda zich wel zal hebben afgevraagd waarom Don zo nodig moest bellen. Het was zaterdagavond. Charlie hoorde niets op het late nieuws. Later, toen hij tegen haar aankroop, vroeg hij: 'Ben je niet blij, Bren?'

'Blij om wat?'

'Blij dat ik nooit mariene bioloog geworden ben?'

'Waar heb je het over?'

Dat wist hij zelf ook niet goed. Het had iets te maken met de stem van Don, de manier waarop hij gesproken had over de hele wereld die naar de klote ging.

De volgende ochtend had hij instinctief het gevoel dat hij moest opstaan om als gewoonlijk te gaan hardlopen, om in beweging te komen en zich voor te bereiden, zich lichamenteel en daardoor ook geestelijk voor te bereiden. En wat was het een schitterende ochtend, begin september, de herfst tintelde in de lucht.

Nu staat hij op van zijn bankje en werpt nog een laatste blik op de wolkenkrabbers. Ze fonkelen hem tegemoet. Daarna draait hij zich om en rent verder, tussen de glinsterende bomen door, met het gevoel dat hij op zijn zevenenvijftigste nog even lichtvoetig is als op zijn zeventiende.